

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VI — NÚM. CXXIV — NOVEMBRE XVI — 1920

Finances

—Calli, calli, senyor Carreras. Això és espaventós. Els atemptats, els assassinats: la gent morta a trets pels carrers. Impunitat. Ja són a cents les víctimes. La browning, i pam... pam... Tot s'arregla així. I les autoritats passives. I els tribunals absolent. Aquesta covardia, aquesta falta de civisme. Abans d'ahir, sota casa, sota els meus balconcs. Un amic meu, el pobre Paco, vocal, amb mi, de la Junta patronal. Sis trets al ventre. Jo els vaig sentir. Encara sembla que els sento ara. Està gravíssim. I els sindicalistes van fugir. Ningú els va atrapar. No es pot viure així... I aquest esperit anàrquic, per tot arreu. No sé pas on anem a parar. No sé com acabarà, això. Altrament, amic Carreras, jo l'he enviat a buscar, vostè que entén en aquestos negocis, perquè em doni un consell, a veure com podria jo col·locar en cosa segura, i que doni, cent mil duros de l'últim balanç.

—Quina casualitat, don Baltasar! Jo el volia veure pel mateix. Busco un soci de trenta mil que falten per a una empresa de pel·lícules. Vostè serà l'home. El farem del Consell d'Administració. Negoci esplèndid, esplèndid. En pocs anys es dobla el capital.

—Ja em va bé, això del cine. Acceptat. Però ara em recordo que un parent meu el van enganxar en una cosa de cine, de coses per a nois, per a escoles, i tot va anar a rodar.

—Oh, no tingui por, don Baltasar! Nosaltres no en farem de cine educatiu. No som tan cànids. Una empresa no té altre govern que el gust del públic. Que el públic demana sang i fetge, i trets, i policies, i lladres, i assas-

sins... Doncs dem-li sang i fetge! Quina culpa hi té, un hom? No li sembla?

—D'acord. Vagin, doncs, els trenta mil duros per al cine.

—Després, miri: jo parlaré a En Corriols, que està fent una societat per aixecar un gran Casino al bell centre de l'*Ensanche*. Serà cosa grossa. A tot luxe. Un arquitecte alemany. Com a negoci, súper! Sap? Amb la reglamentació i el Comité Benèfic, m'entén? I després, ara la gent té diners, vol disfrutar, vol emocions modernes. Vindran estrangers. Hi haurà dones, per al reclam.

—Home, la veritat, això en fa certa angúnia...

—Deixi's d'escrúpols, don Baltasar. Ara ja està tot aprovat. Persones respectables ho avalen. A la fi, tot és atreure diner per als pobres... amb una lleu marrada. Si no ho vol fer per negoci, faci-ho per caritat, per altruisme.

—Vaja, m'ha convençut. Hi posarem altres trenta mil duros.

—Després, home, sap on pot situar l'altra trentena? S'està fundant un gran diari, un rotatiu colossal, de cinquanta pàgines, que valdrà dos rals el número: un gran quotidià modern, d'esquerra. Directors: un catedràtic socialista i un sindicalista de nom.

—Ave Maria puríssima! I jo protegir premsa d'esquerra, socialista?

—Calli, home! No veu que avui és negoci? Cap altre esmerç dona tant rèdit al capital com el dir mal del capital. Donar encens a Lenin, dir mal del capitalisme, de la propietat, dels patrons, és un èxit financer. Tothom ho compra. Hi escriuran les millors firmes so-

cialistes: se'ls paga bé. Es faran anuncis, informacions bursàtils, reclams de grans companyies. L'apunto?

—Fet. Però ara veig que em restan deu mil duros.

—Això rai. Compri accions de la Manufactura Nacional d'Armes Automàtiques, la famosa fàbrica de pistoles de butxaca. Es la que té la marca anglesa *Infallible*. Estan a 300. Donen el 15. No veu que se'n fa tan gran

consum! Oh, i en produeix cent mil diàries. N'envia a tot el món. Es una indústria sòlida.

—Miri, no hi havia pensat! Cregui, senyor Carreras, que li estic agraït. Per lo del cine i lo altre, passi qualsevol dia; firmarem l'escriptura.

—A les seves ordres, don Baltasar. Passi-ho bé tingui.

R. RUCABADO

La pintura i l'escultura catalanes al Saló de Tardor

Podem començar per la secció d'escultura, dient que la figura que exposa En Casanovas, que és la que va tenir a l'Exposició d'aquest any al Palau de Belles Arts, és la millor escultura de totes les que hi ha al Saló de Tardor de París, que és on han estat convidats els pintors i escultors catalans a exposar en corporació les obres llurs. I passant de seguida a la secció de pintura (perquè fora d'En Claret els altres escultors catalans no són res de l'altre món) direm que després dels quadros que aquest any hi ha d'En Renoir, que diu que són els últims que va pintar, que són calents com un foc i frescos com una rosa, de seguida vénen els nostres, perquè els principals pintors catalans superen, de molt, tot el que hi ha exposat al Saló de Tardor, que perquè no es digui que el volem rebaixar direm que conté obres que valen molt i estan molt bé. I podem assegurar que, si la pintura catalana en aquesta exposició demostra que és filla de la pintura francesa i no de la pintura espanyola com suposaven els francesos, també demostra que no solament després de la francesa ve de seguida la catalana, que pot ésser considerada com la més important dels temps moderns després de la de França, sinó que podem dir que sobrepuja les mateixes darreres manifestacions de la pintura francesa que ha enlluernat i ha omplert de

llum i de color tota la segona meitat de la centúria passada, perquè un Canals, un Carles, un Colom, un Sunyer, un Pascual i d'altres que en podríem nomenar si volguéssim, arriben a dar notes que tenen molta més intensitat que la generalitat dels quadres del Saló de Tardor, que ara comentem.

La llàstima és que el Jurat que va formar les sales destinades a la pintura i l'escultura catalanes no pogués triar i hagués d'admetre quadros que no tenen cap mena de valor (com molts que els nostres llegidors, que ja coneixen la nostra manera de pensar, ja poden suposar quins són), i que en canvi molts pintors de vàlua no hi siguin. Com també és molt trist que molts que valen molt només hi tinguin les poques obres que hi han portat.

A París, els que es fixen en aquestes coses han celebrat molt les nostres primeres figures pictòriques, que hi exposen, gairebé totes, obres que ja han sigut exposades a Barcelona. I no cal dir que s'ha parlat molt d'En Canals i d'En Sunyer, que són els que hi han portat més quadros, i dels que comencen s'ha aplaudit molt i amb molta raó una figura d'En Toghores, que representa una noia asseguda prop de la finestra, que és una joia artística i que és una obra que a Barcelona no és coneguda.

FRANCESC PUJOLS

L'ombra de Luther

Cau la tarda sobre la petita ciutat d'Erfurt. Plovisqueja. Els carrers són gairebé deserts. Té l'ambient una melangia indefinible.

Sóc a la plaça. La plaça és gran. En ella dominen dos gegantines construccions: la catedral i l'església de Sant Sever, que fan costat, alçant contra el cel les torratxes que rematen les naus, d'un gòtic puríssim.

La imponentia de les dues esglésies contrasta amb la senzillesa del convent dels Agustins, avui dia Orfelinat.

Però Erfurt deu tota la seva significació a la vida d'un home que vestí, en aquell, l'hàbit, l'any 1505. Aquest home es deia Martí Luther.

Recorrent l'Alemanya trobeu pertot l'ombra del gran reformador. No hi ha Museu on deixi d'existir-ne algun retrat. N'he vist un de Kranach, que és un model de psicologia. La faç plebea, aspra, enèrgica de primer cop; però en els ulls una dolor silenciosa i selvatge, una inexpressable tristesa, una aura com de nobles afeccions delicades. L'home íntim que era ell per natural, forçat, per les circumstàncies, a ésser l'home de batalla, el causant de la convulsió imponent que representà el protestantisme.

No estem acostumats a amidar amb justesa la seva influència sobre els destins no ja religiosos, sinó polítics i socials de la humanitat. L'estudi de l'home i de l'obra correspon als centres d'ensenyament superior, i a Espanya ens movem entre dos sectarismes: o s'exclou tot lo que representi anàlisi de corrents religioses, o s'adapta l'esperit als camins del dogma catòlic ortodòxic, tement una pecaminació en l'aventura de parlar dels pretesos esgarriats. La figura del reformador no interessa als primers i molesta als segons.

Manca la serenitat suficient per a pensar que l'estudi científic no ha d'ésser dogmàtic ni antidogmàtic a priori.

Jo he trobat en l'esperit i en la vida germànica un tresor de reminiscències i records de Luther; mes estimo que la influència política i social de les seves idees i principis no ve limitada al seu país, sinó que s'estengué per arreu. Alemanya li deu gran part de sa literatura, però el món li ha de reconèixer un influx que portà—en derivacions del lliure examen i de la revolta contra la fèrria jerarquia papal—a la revolució francesa, de la ma-

teixa manera com el puritanisme anglès—pare de la Reforma a Anglaterra—havia de dur des dels tumultes de la Alta Església d'Edimbourg a una seguida de lluites que tingueren son remat en lo que es nomenà la «gloriosa Revolució», en l'acta de *Habeas Corpus* i en la constitució lliure dels Parlaments.

Aquesta obra, espargida en dos sigles, no s'hauria realitzat segurament si Martí Luther en lloc de la lluita front a front del Papat hagués seguit la seva pròpia naturalesa, millor avinguda amb la modèstia d'una existència assossegada i oculta, com en els jorns primers de claustratge a Erfurt, en què, recordant el fet de la mort, per un llampec, del seu amic Alexis, que havia caigut desfet als seus peus, a les portes de la ciutat, en una nit de tempesta, estava convençut de lo poc que és nostra vida: claror incerta i moribunda entre dues nits sense fi; blanca pàgina de l'Eternitat; ombra vana que marxa anònima en la caravana qui passa per aquest gran desert, que és la terra!

Però forçant aquesta concepció del primitiu solitari, Luther acceptà la batalla. I no es limitava a discutir el comerç de les indulgències que portat havia al monjo Tetzel a Wittenberg, i a cremar públicament també en ella el decret del papa condemnant al foc totes ses obres, sinó que decidia assistir a la Dieta de Worms, on se l'esperava. L'emperador Carles V, els Prínceps d'Alemanya, els nuncis papals, les autoritats religioses i temporals totes, volien saber dels seus llavis si se retractava o no. Al Palau de la Dieta es congrià tota la pompa humana: les jerarquies, els graus més diversos, les altes potestats de la terra. Sens la temença d'un fi dissortat com el de Huss, Luther va comparèixer. Bé li aconsellaven llurs amics que se'n abstingués, però fou debades. I quan pels carrers se dirigia al Palau, tot el poble contemplà amb emoció son pas, i de molts llavis florí una conhortant adhesió perquè donés la batalla. El discurs de Luther, sol, front a front de tots, marcà la rebel·lió. Aquella posició influí en la marxa dels pobles. Els grans esdeveniments que al meu veure en són conseqüència s'haurien produït si el reformador hagués emmudit?

El que passant per Germània, davant l'espectacle dels records de Luther, servés

per a ells la curiositat única dels restes històrics, s'erraria. Molt dels problemes que avui s'anuncien amb l'exigència del seu plantejament, són un resultat mediat de l'acció d'aquell. I ho són, perquè esdevenen de fets que derivaren immediatament—dintre la relativitat amb que és dona l'evolució històrica— de l'acció esmentada del monjo d'Erfurt. La vida no té llacunes; se succeeix, i cada jorn que apunta té en si quelcom del capvespre passat. Anomenem-lo atavisme, supervivència, virtualitats d'altres dies secretament existents, és cert que existeix un factor que ens fa afirmar i admetre l'obra del passat. No són els vius, sinó els morts, deia el doctor Gustau Le Bon els qui fan el paper preponderant en l'història d'un poble. Els vius arrossegueuen, en llurs peus, fangs seculars. Nostre organisme psíquic, que deriva d'un incommensurable passat, sent la seva influència. Podríem dir que *l'avui* està compost de dipòsits, de

càlculs materialitzats, cristal·litzats, que es dissolen lentament sota l'influx d'una mixtura del fons tradicional en lluita amb els fets nous. Els nostres dies senten, doncs, el ressò d'aquelles idees de revolta, presentades en altra forma.

Erfurt segueix essent una ciutat morta. Llevat el carrer central, d'aspecte de població important, ofereix a l'esperit una pau confortable. Algunes avingudes tenen un canal silenciós on s'emmirallen les cases; recorden certs recons de Venècia i de Bruges, la morta.

L'envolta el prestigi de lo que representa en la vida del món. Sobre les cares tristes i els carrers deserts, que van adormint-se en la somnolència autumnal d'aquesta nit misteriosa, de pluja fina i incansable, sembla vagar immortal i inquieta l'ombra de Luther!...

JOSEP M. PI SUÑER

Erfurt, setembre de 1920.

El teatre del poble

CRÍTICA D'UNA UTOPIA

Tornen a les converses les qüestions escèniques, amb ocasió de la inauguració de temporades teatrals. Coincidint amb elles, llegim en una recentíssima edició de *La Nouvelle Revue Française* (*Carnaval est mort*, 1920) l'assaig següent publicat a *L'Effort* l'any deu, per Jean-Richard Bloch. Malgrat la data de publicació, (han passat deu anys d'aleshores ençà), l'assaig és ple encara d'actualitat, sobretot per nosaltres que hem viscut alguns punts d'obir dels quals es parla en l'escrit que transcrivim, animant les nostres polèmiques:

«El senyor Bourget, en la *Barricade*, s'ha pensat crear el Teatre de la Burgèsia. Es que el teatre que s'escriu, es veu i es representa, va destinat al poble? Caldria molt d'aplom per a sostenir semblant cosa. Efectivament, si l'honorable acadèmic té fonaments per pretendre que la burgesia no té el teatre que li convé, amb més sòlides raons es pot opinar que el poble no ha trobat encara el seu. Grans esforços han estat fets per a procurar-n'hi un. Ho assoliran? No és probable. I heusaquí perquè.

La societat en la qual vivim no té el seu equivalent en el passat. Reposa damunt de relacions econòmiques que no havien estat realitzades encara. Es fonamenta sobre el Treball. El nombre de desvagats per dret d'herència es limita a cada generació. El nombre dels desvagats per dret de conquesta

no és pas en progressió sensible. Cap gran fortuna no es manté pel joc automàtic dels capitals. De dalt a baix, les forces que componen la societat s'organitzen sota la llei del treball.

Un estat de coses semblant condiciona severament la producció artística; una teoria de l'art per l'art neix solament en agrupaments nombrosos de gents riques, preocupades únicament per la recerca de forma i de subtileses de pensament. Una teoria així no ha trobat en la nostra història literària més de tres moments per a constituir-se: el començament del segle XVI, les cinquanta anyades anomenades el Gran Seclé, i la segona meitat del XIX, entre el Dos de Desembre i el Setze de Maig. Aquests períodes coincideixen amb el triomf d'una classe, d'un partit o d'un principi religiós. Fora d'aquestes tres èpoques, mai la literatura no ha retrobat condicions favorables al desenrotllament dels seus dogmes *autotèlics*.

Sembla, així, probable que li cal per a pendre el primer lloc en les preocupacions públiques, un acord de circumstàncies pacífiques que sols s'ha realitzat rares vegades. Llavors l'evolució del temps present ens mena a períodes de commocions freqüents, a un estat d'esperit revolucionari. S'hi ajunta la tendència moderníssima que transforma la nostra civilització en una societat de productors, lligada a un treball incessant, i únicament preocupada d'agrandir... el camp de la puixança humana.» (Georges

Sorel, *La Valeur sociale de l'Art*, p. 22.) En una societat d'aquesta mena, l'art no és ja un luxe, sinó un delassament obligatori. El que l'esperit massa en tensió va a cercar-hi, és un repòs, com en els espectacles de la naturalesa. El teatre del poble serà, així, un lloc d'esplai, o no existirà.

Però el poble no és pas apte per a distreure's en tots els llocs, i per tot. Es ensems el més fàcil i més difícil dels públics. El més fàcil perquè no exigeix una renovació perpètua de les formes d'art que li plauen. Com no demana tampoc una excitació fictícia, el seu interès no té necessitat de sensacions extraordinàries i inesperades per a despertar; ell va preferentment als espectacles que ja l'han divertit o emocionat. Riu i plora amb tan bon cor, si no amb millors ganes, a la segona vegada que a la primera.

Contràriament, és més difícil, perquè és menys capaç de exterioritzar-se. No s'interessa més que en l'expressió de passions afines a les seves, no comprèn mes que les relacions socials sensiblement anàlogues a aquelles que li presenta la seva experiència de la vida. Feu representar davant d'ell Sada Yacco, Zacconi, Irving: escoltarà, mirarà, però no hi tornarà més.

Es aquest estat d'esperit que expressa, sota una forma molt general, la vella regla de l'estètica aristotèlica: el teatre deu ésser l'expressió de les passions que animen als espectadors. Expressar les passions comuns a una massa proletària als començaments del xx segle i divertir-la, aquestes són, en resum, les dues regles ben senzilles que deu seguir, si vol viure, del Poble, si vol viure.

II

Llavors, hi ha, en la nostra literatura passada o present, alguna cosa que respongui a aquesta doble necessitat?

Em referiré al llibre que Romain Rolland ha consagrat a aquesta qüestió, fa alguns anys (*Cahiers de la Quinzaine*, 24 nov. 1903). La part crítica és excel·lent.

Haveu reunit dins una sala mil famílies obreres. Què fareu representar? Cinc solucions diferents s'ofereixen a la vostra elecció.

Serà cosa còmica? Els directors de teatre tenen el costum de considerar Molière com l'autor ideal de tota representació popular. Hi ha en aquest costum força tradició i molta il·lusió.

Primerament cal eliminar «Les Femmes savantes», el «Tartufe» i «Le Misanthrope» (el «Canard Sauvage» del teatre de Molière, diu el senyor Rolland); cap de les tres peces no és accessible a un públic nou. Són tragèdies de saló. El senyor Romain Rolland, explica molt bé les raons d'èxit circumstancial, (èxit preparat per una violent conferència política), que «Tartufe» va tenir en 1902 en la escena del «Ba-Ta-Clan». No hi ha perquè fer-ne esment. «L'Avare» desconcerta una mica, «Georges Dandin» molesta als espectadors (a Rússia ha provocat un motí de

paisans). Solament «Le Malade», «Le Bourgeois Gentilhomme», «Le Médecin malgré lui», «Le Mariage forcé», aixequen tota una sala.

Però no n'hi ha prou amb això. Molière se'ns emporta pel seu verb i la beutat irresistible del seu llenguatge. Són aquestes les sensacions que el poble va a cercar al teatre? Un públic burgès, que és escèptic i adestrat en isolar l'art de la vida, es don sense resistència al seu plaer; tan bé que, en el cas de Molière per exemple, la cultura li dona una mena d'ingenuïtat. Al contrari, el públic popular riu, però reacciona. Aquesta comicitat, després de tot, l'irrita i l'humilia. Res no satisfà la seva sentimentalitat, la seva fe en la justícia, ni la seva serietat. Respecta per educació el nom de Molière. Cops de bastó, xirigotes, està bé. Però d'aquella cosa de la qual s'alimenten cada dia les passions de la vida seva, no n'ha pas trobat res. No és pas aquest tot el teatre que li fa falta.

No goso ni tan sols parlar de la tragèdia clàssica. Racine no l'interessa. Veieu, apropòsit d'això, el testimoni de dos homes ben diferents, el senyor Romain Rolland i el senyor Faguet. Llegiu, en el llibre assenyalat més amunt, la relació d'algunes representacions *soi-disant* populars de Racine, «Bérénice», servida «entre dues grans etapes de cançons estúpides o grolleres», Polin salvant Titus (pp. 23 a 28, 59 i 60). I qui és que no ha assistit, a províncies, a aquestes llòbregues *tournées classiques* que fonamenten tota l'esperança de llurs negocis sobre algunes internes conduïdes per llurs acompanyants, i senyoretetes burgeses escortades per llurs famílies? Hi ha en això una hipocresia de la qual caldria lliurar-nos. Racine no és accessible mes que a un petit nombre de literats o d'artistes: la massa de la burgesia hi és indiferent. I quan sales senceres, dretes, aclamen «Phèdre», és per la Sarah-Bernhardt i no per Racine per qui es fa la festa.

En quant a Corneille, l'habitud vol que sia *populaire*. Però el seu *pathos*, la seva sintaxi arcaica de llatinitzant, la seva diplomàcia de familiar del Pare Josep i les agudeses normandes de les seves intrigues exigeixen en públic bregat amb els clàssics, o ben familiaritzat en jocs de malícia. I hom no creurà mai en un teatre que no pugui representar-se sense el traço negre d'un conferenciant. Quan ço sublim de Corneille esclata, s'ho enduu tot. Però esclata a l'atzar. Quantes escenes cal soportar per sentir un tro?

La segona de les solucions, és el drama romàntic. «Les deux gosses» són preferibles. Melodrama per melodrama, més val aquell que no amaga les seves intencions. Donar l'enumeració per la ciència, la fórmula pel pensament, la metàfora per la imatge, l'abstracció per la filosofia, la gastràlgia pel pessimisme, pendre Homais per Spinoza, Mesmer per Lavoisier, exposar amb el pretexte d'erudició totes les nicieses arqueològiques d'un col·leccionista, i sota pretexte d'orgull republicà tota la pobresa ideològica d'un polític després de beure; en fi salvar aquesta munió de ridícols posant-hi un miler de versos superbs, és això, hom ho ha dit sovint, el que

els romàntics han comprès amb el nom de teatre. El senyor Rostand no podrà fer-se per més temps la il·lusió que hagi renovat el gènere amb algunes sentimentalitats i amb la exhibició d'un chauvinisme de gran espectacle. En això no hi ha res pel poble.

De la comèdia burgesa del XIX segle, no en parlaré pas. Els problemes de diner no apassionen mes que a aquells que en tenen. Els problemes morals no es posen pas de la mateixa manera entorn del Trocadero i al carrer de Flandes. La *menagère* francesa és més semblant a la *menagère* xinesa, que Francillon de la seva lletera.

En quant al teatre contemporani, s'ha desviat vers la explotació del públic cosmopolita de París, dels balnearis i ciutats d'estiueig. Ha passat de la observació de les subtils psicològiques a la persecució de les rareses fisiològiques. Hi ha molta diferència de la «Parisienne», del «Passé», al «Rubicon» o a la «Vierge folle». Però sia la perversió àtica dels primers o l'excitació pedant dels segons, el poble no hi té res a fer en aquestes coses.

Resta encara el repertori estranger. Sorpendré a molts lectors dient que, de Sòfocles a Ibsen, passant per Shakespeare i Schiller, cap obra no satisfà les condicions d'un teatre popular? El senyor Romain Rolland procedirà amb Sòfocles a un anàlisi judiciós. S'ha tractat millor a Shakespeare? Malgrat el prestigi del nom, la curiositat dels literats, l'entusiasme dels joves, cap de les belles *reprises* assajades el «Senyor Antoine» no s'ha sostingut.

Però la incoherència dels programes seria, a manca d'altres, una prova ben suficient de l'absència de tot repertori popular. Seguiu (pp. 84 a 96) la llista burlesca de les obres fetes per algunes bones ànimes en aquesta mena de representacions. Hom hi troba, a l'atzar: «Els Tisserands», «El poder de les tenebres», «L'enemic del poble», «Solness», «Més enllà de les forces humanes», «Tannhäuser», «El metge malgrat seu», «Les Precioses», «El Chalet», «Ifigenia» (la de Moréas), «Edip» (el de Péladan), «Fèdre» (la de Racine), «El 14 de Juliol», «Danton», «Els mals pastors», «La Cartera», «Blanchette», «El nou ídol», «Horaci», «Monsieur Badin», «Safo», «Boule-de-Suif», «Madame Sans-Gêne», «Pel de panotxa», «L'Arlesiana», etc., senzillament, un poti-poti.

El poble té bon estómac.

Hi ha, en aquesta barreja incoherent, una obra on el poble pugui trobar-s'hi amb la seva joia i amb les seves passions? No. Es aquí que, sentint-ho molt, em separo de les conclusions optimistes del senyor Romain Rolland.

Aquest examen ens obliga, en efecte, a concloure que no hi ha res, en la literatura passada ni present, que pugui constituir un teatre del poble. N'existirà un algun dia? Jo crec que sí. Però no tindrà cap relació amb el teatre actual. Serà escrit *per ell*.

III

Entenem-nos, no obstant. No es tracta pas de redactar un teatre filantròpic de la mateixa manera

com es constitueix una oficina de beneficència. La burgesia no es troba en situació de procurar al poble el teatre que necessita. Se'l donarà ell mateix, o no el tindrà mai.

Algú estarà temptat de pendre aquesta proposició per una paradoxa. Però desfem-nos, si és possible, de les visions tradicionals i artificials que forneix la nostra educació. Existeix algún burgès, nat burgès, que lleialment gosi afirmar que ell *sap* el que passa en el cervell d'un home del poble, contemporani seu? Com ell, parla francès, o almenys el vocabulari i la pronúncia convencionals extesos per l'escola sobre tot el territori de la República; com ell, usa el *pathos* polític (democràcia, progrés, llibertat, reacció, reformes); com ell, estima, es casa, es reproduceix i mor.

Però les representacions intel·lectuals, els sentiments, les emocions qui els condueixen als mateixos actes als uns i als altres, són de la mateixa naturalesa?

No en prenem més que un, l'amor: és per tot arreu idèntic a ell mateix? L'amor de Julià Sorel, de Werther, d'Adolphe, de Stelio Effrena; l'amor en les classes riques, amb totes les seves complicacions literàries, religioses, mundanes, artístiques, presenta modalitats que no tenen cap relació amb l'amoral com el practiquen al camp i als barris obrers.

Desafio el cap d'una fàbrica, el més condescendent amb els seus obrers, que penetri amb precisió en el ressort popular de passions i idees de les més banals. Tots els oradors polítics ho saben: escolliu el mot més usat en les sales de redacció, un mot que no despertaria en els nostres esperits mes que estèrils representacions verbals, i llanceu-lo en plena reunió pública; totseguit rependrà vida com per miracle, travessarà bruscament els cervells verges, evocant-hi una meravellosa riquesa d'imatges, de suggestions animades i vivents.

Fora del llenguatge del senyor Barrès o del senyor Anatoli France, molts termes que enriqueixen el nostre vocabulari no existeixen més que perquè nosaltres hi introduïm una munió de sentits etimològics preciosos. Allavors, en el poble, un mot es tradueix en moviments, o cau. Es el no haver notat aquets fet que tantes *lectures*, tantes *conferències* curosament preparades, s'estrellen davant la fredor d'un públic popular.

Aquesta incomprensió fonamental, que separa una burgesia nutrida de les ideologies dels humanistes i de les enciclopèdies i un poble educat en plenes preocupacions tècniques, condemna per sempre les arts llurs a ésser incompatibles.

La nostra burgesia té una literatura deferent amb les formes del passat, curosa de les gràcies mortes, raonadora, regressiva, una literatura de mandarins. Es regida per una *élite* de literats, aristòcrates de gust, ironistes delicats, conservadors de les belles tradicions. Tot canvi en l'ortografia, en el vocabulari, en els gèneres, els amenaça en el benefici de la llur especialitat; i ells condemnen el canvi en nom del *patrimoni artístic* de la nació. De Renan al senyor

Tristan Bernard, de Taine a M. Abel Hermant, la diferència de valor pot ésser gran, però hi ha analogia de casta; és el mateix pensament reservat i la mateixa recerca abstracta d'una forma de elecció, la una i l'altra inaccessible a la massa.

Voleu una prova entre mil d'aquesta antinòmia de les dues classes? La trobo molt clarament deduïda en el darrer llibre del senyor Daniel Halévy (*Apolo- logie pour notre passé*). Es tracta de la diada del gran Premi, en el moment de l'Affaire Dreyfus.

Era urgent, en aquesta vocació de lleis, d'oposar força a força, multitud a multitud. Els caps socialistes, d'acord amb els caps dreyfusards, convocaren a Longchamps el poble de París. La forma de les crides és curiosa de saber: Gérault-Richard, periodista excel·lent, prengué la ploma... Cridà els obrers a manifestar... contra els frares i els nobles, provocant així, amb una habilitat que l'èxit demostrà, les més velles passions. «Estigué molt bé», ens diuen aquells que es varen barrejar amb aquelles multituds...

Havia tornat el temps dels instints i de les masses. I vàrem conèixer així... aquesta classe fins aleshores bandejada, ignorada per nosaltres, aquesta nació obrera que té els seus costums, les seves tradicions, els seus herois, els seus mites, i fins els seus deus. Ens aparegué a la fi de la nostra aventura, com al terme d'una llarga travesia, un país desconegut. Ens vàrem humiliar a ella.

El mateix autor, passant un dia per una petita vila, va sentir tres dreyfusards que estaven persuadint un amic.

«L'afer Dreyfus, és un cop dels jesuïtes contra la França. Ens detesten perquè tenim República. Llur general, qui és un alemany, ha fet condemnar Dreyfus per desorganitzar el nostre exèrcit.» Aquesta llegenda estúpida, nascuda entre quatre absents, anunciava l'avenir. Vaig sentir una forta impressió... Una mentida a la fi, pensava jo confusament, una mentida per nosaltres! Una força immensa ens venia doncs, la força de les sensibilitats instintives orientades per mites.

Evidentment aquests tres imbècils no representen pas el pensament del poble. Però, no es cert que totes les multituds raonen com ells, conduint els nous casos que s'alcen davant de llur consciència amb les fórmules de les velles passions?

El poble no pot sortir del seu silenci sense infligir als pensadors de les classes aristocràtiques un estupor profunde: estupor d'artistes davant el moviment heroic que la multitud dóna a les seves concepcions abstractes,—estupor del logicià a davant la deformació concreta que la imaginació de les masses imposa a llurs raonaments. No és impressionant el biaix pel qual el dreyfusard, sol·licitat dintre els seus instints nacionals per l'odi tradicional del jueu i de l'alemany, associava, per oposar-los als seus adversaris, els dos odis hereditaris del jesuïta i de l'alemany? On eren llavors les vostres ideologies, les vostres, intel·lectuals, que us fatigaveu per popu-

laritzar els mots sonors de Justícia i de Veritat, de Pàtria i de Raça?

L'abim és gran i profunde entre la *mentalitat* burgesa (jo empleu aquest neologisme a gratcient) i l'*esperit* del poble. Com voler que l'una produeixi per l'altre?

IV

Enlloc, aquesta incomprensió no aparegué més obertament que en les obres on s'afirma la pretensió de introduir proletaris a l'escena.

Hauptmann a Alemanya, Gorki i Tolstoi a Rússia, d'Annunzio a Itàlia, Mirbeau a França, han assajat de compondre obres pel poble. El poble no els ha respost mai. La crítica pitjor que hom pugui fer-ne, és que cap d'elles no és una obra pel poble.

«Les Tisserands» són una construcció pobre, hostil, tractada per grans masses, sense precisió de conjunt, sense individualitats de detall. Hom no pot imaginar obres més pesades, més fastiguejants, que «Les Petits Bourgeois» i «Dans les Bas Fonds», de Gorki. Es d'una fluïxetat de pensament i d'una indiferència d'acció que evoca potser fidelment l'atonía de la multitud russa, però que no dóna pas un instant la il·lusió de la vida. «La puixança de les Tenebres» és una genial maledicció de la qual no renegaria pas Isai: la impuresa de la dona, la brutícia de l'amor, la misèria del part, la degradació de l'alcoholisme, l'anatema de l'or, són les més petites bagatel·les. Es atasconat amb el més puixant pessimisme que la humanitat hagi conegut després de Rousseau. Però ulls que veuen el món a través de la Bíblia, no veuen ja clar; resta encara alguna pobra humanitat en la bíblica història dels Gadsby, de Klipping; no n'hi cap rastre en el fons de l'antra fang on es barallen l'una contra l'altra, Anícia i Nikita.

«La filla de Jorio» participa de la fira de sol que és en tota l'obra de d'Annunzio; però, que ens fan aquestes potentes i admirables bèsties humanes del xvè segle? Potser que la Calàbria es trobi aquí, però la resta del món és lluny d'ella. El drama és bell, però d'Annunzio no l'hauria mai escrit si no hagués conegut Esquil i els Místics; és una reconstitució de literat.

En quan als «Mauvais Bergers», una vegada despullats de l'estil de Mirbeau i de la interpretació de Mme. Sarah Bernhardt, no resta més que un conjunt indecís de socialisme neocristià i d'anarquisme reaccionari. Bona intenció, mala execució. El poble hi és introduït com tela de fons, darrera dels dos protagonistes verbals del primer terme.

El restant que jo podria citar, és obra de tesi o fútilses sense consistència. Del primer tipus, «L'Enemic del Poble», que es representa entre burgesos, i on la multitud no apareix sinó de lluny; «Le Repas du Lion», tan aristocràticament ferotge; «La Clairière», variació sense transcendència sobre el furrierisme

d'alguns quaranta-vuitistes intel·ligents; «La Barricade», d'una tan minça observació.

Però, on plaçar «El théâtre de la Révolution» del senyor Romain Rolland? Solament aquesta, de totes les obres que acabo de citar, solament aquesta desprèn una odor de multitud, un entusiasme que ens és, fins a una certa mesura, contemporani. Perquè, executada per un home de cor, aquesta trilogia cal que hagi estat concebuda amb l'esperit d'un historiador? Perquè el senyor Romain Rolland s'ha quedat la millor part de la qüestió. Ningú no pensarà en buscar-li raons sobre l'exactitud moral de les seves multituds revolucionàries; elles són massa lluny de nosaltres; nosaltres atribuïm a l'època els rastres de literatura que s'hi troben; i demés, això no és, després de tot, més que la ressenya de la jornada. Nosaltres no hi veiem més que el brugit exterior del poble lliure i furiós. Participar conjuntament a grans esdeveniments porta tots els actors del drama al mateix diapasó de febre i els dona a tots el mateix vocabulari ideològic. «Le 14 juillet» és al veritable poble lo que en un bell havent-dinat d'estiu és a la llum mitja dels nostres dies plujosos un raig de sol. «Als homes de tots els dies, mostra la vida de tots els dies; ella és més profunda i més vasta que la mar», diu Jean Christophe. Té raó, fins i tot contra el senyor Romain Rolland.

V

No obstant, el «Théâtre de la Révolution» ens fa encara parlar del darrer obstacle amb el qual deuen topar tots els assaigs destinats a procurar un repertori al Teatre Popular. Empreses tals van revestides sempre d'un inacceptable caràcter didàctic.

Ningú millor que el senyor Romain Rolland estava en disposició d'evitar-lo, a causa de la violència independent de la seva naturalesa; i no obstant, quina quimera de voler apassionar una multitud moderna amb la presa de la Bastilla! La Revolució decretà de nodrir el poble amb l'exemple de Roma. Nosaltres cedim a una il·lusió igual, en pretendre alçar la nostra amb la pedagogia de l'heroisme revolucionari. El 89 no pot ésser ja per la multitud més que un motiu de literatura política o per belles decoracions. L'Antic Règim és tan mort, que la seva evocació no aixeca ja cap passió actual. Aneu al poble, parleu amb els obrers, una passió, un dogma, un heroisme, un *mite* nous han reemplaçat els *mites* de la Llibertat política, de la República Una i Indivisible. Són els de la Revolució social i de la Internacional

No parlo aquí d'això com un home de partit. La constatació que acabo de fer, cada home de bon sentit l'ha feta. No vull pas dir que tots els obrers i tots els pagesos sien socialistes; però la qüestió social és la sola que ha quedat enlaire. El socialisme ha formulat el *mite* nou de l'ànima moderna (Georges Sorel, *Reflexions sur la violence*, *Les Illusions du*

Progrès). Tota temptativa, per generosa que sia, de interessar el poble evocant altres mites, em sembla reaccionari i destinat al fracàs. El senyor Romain Rolland té molta raó en escriure:

«Es una qüestió de vida o mort per l'art i pel poble. Car si l'art no s'obre pas al poble, és condemnat a desaparèixer; i si el poble no troba pas el camí de l'art, la humanitat abdica dels seus destins («Le Théâtre du Peuple»).

Però aquest art, del qual ell demana tan ardentment la creixença—no serem pas nosaltres els que l'obrirem al poble.

Serà el poble qui se'l donarà?

Que hom no em faci pas dir el que no dic: el teatre de demà no serà versemblablement l'obra d'artisans inspirats. Sabem per experiència que les grans epopeies dites populars, tals com els poemes homèrics i vèdics, les cançons de gestes, les velles cançons nacionals i provincials, són l'obra d'artistes refinats, fins decadents.

Però si examinem les condicions d'ambient on son nascudes les grans obres d'art d'un poble, constatem que són sempre nascudes en períodes d'unitat moral. Unitat de creences religioses, unitat de mites socials o nacionals, com a la Grècia homèrica, l'Atenes del vè segle, el XIIIè segle francès, el XVè segle italià, l'Anglaterra del Renaixement, la França de Lluís XIV. Unitat constituïda per tot un poble confós en les mateixes aspiracions sentimentals, o bé unitat de una classe dominant que estableix la seva tranquil·litat política i el seu luxe sobre l'esclavatge econòmic de les altres classes.

En l'un i l'altre cas, la fecunditat de les obres és deguda a la identitat dels mites que governen el pensament de l'autor i la del seu públic.

L'art va des d'aleshores al seu fi amb serenitat, amb una amplitud triomfant; l'escriptor treballa sense prevenció; l'obra deixa d'ésser un compromís, esdevé una afirmació.

Ser l'afirmació del pensament comú de tot un poble o de tota una classe, heus-aquí el que ha fet la pujança i la universalitat d'una tragèdia d'Esquil, de un drama de Shakespeare, d'una catedral gòtica, d'una comèdia de Molière, d'un fresc de Ghirlandajo.

I

Quin és, llavors, l'espectacle que ens ofereix en aquest punt d'obrir la societat en la qual vivim?

Dues classes en lluita: una classe de productors, irreligiosos, preocupats de qüestions professionals, treballats per idees sindicalistes de guerra social; una classe burgesa, fidel a les formes exteriors del culte, però fraccionada en una infinitat de agrupaments hostils, combatent uns per la restauració de velles formes polítiques, els altres per la persecució de estipulacions pacífiques amb el poble.

Afegiu que la cultura artística (que cal no confondre amb el gust, però que és indispensable al desenrot-

llament del gust) manca en el poble qui tindria en que emprar-la, i abunda profusament en la burgesia, que no sap que fer-ne.

Així mateix constatem que aquesta no es troba pas en estat d'imposar a aquesta cultura una direcció precisa. El caos moral on ella es debat s'endú l'art a compromisos que el fan esdevenir anèmic, o a exercicis de virtuositat que el ridiculitzen. Dues enquestes recents (tingui's sempre en compte la data de publicació d'aquest assaig) de *Paris-Journal* sobre una pretesa renaixença clàssica, i de la *Revue du Temps present*, sobre el debussisme, proven, entre mil altres exemples, el desgavell.

Es això que hom acostuma de batejar un art de *decadents*. En realitat els artistes de totes les èpoques són uns decadents, és a dir uns nerviosos, uns refinats fàcilment desprovistos de sentit moral. Però les èpoques que hom nomena *clàssiques* són aquelles en les quals la unanimitat de ideal en la nació força els artistes a produir obres animades d'aquesta fe i totes penetrades d'aquests mites potents.

Hom preveu per endavant la nostra conclusió. L'art és sempre un floreixement de la classe dominant de un país, i val el que val aquesta classe.

Exhortar la burgesia a edificar l'art d'una altra classe, «a anar davant del poble» (Michelet), és no solament un somni quimèric, sinó un somni perillós. Quimèric, crec haver demostrat el per què. Perillós, perquè la difusió d'un art que el senyor Romain Rolland estima amb tanta justesa corromput, risca de comprometre per sempre la espontaneïtat artística que és en el poble i que pot ésser la nostra salvació.

De dues coses, una: o la burgesia enfortirà la seva autoritat, o el poble sortirà vencedor en la lluita. En un o altre cas, la unitat serà per un temps restablerta, i, amb la unitat, la força de l'art.

O el teatre, remetent a la forja els seus elements actuals, expressarà la potència burgesa, o esdevindrà sindicalista i revolucionari.

I des del dia en que el triomf d'una de les dues classes serà un fet succeït, veurem els artistes, el temperament dels quals els promet més que ningú percebre els grans corrents d'idees, aportar llur talent al servei del mite vencedor. De llur activitat creadora, arborada per l'entusiasme universal, en

naixerà potser llavors la afirmació genial de la humanitat eterna. *La poesia è una puttana*. Cinquanta mil espectadors es reuniran finalment, en vastes sales com varen somniar Rousseau (*Lettre sur les spectacles*) i Diderot (*Deuxième entretien sur le Fils naturel*), per embriagar-se d'una poesia que els semblarà brollar del fons de llurs pits, i expressar l'essència de llurs pròpies passions, fins allavors, no crec que succeïxi.

VII

Semblants proposicions no esdevenen sense alçar vives ansietats. Alguns pretindran que els espectacles de Béziers, d'Orange i d'altres bandes realitzen ja aquest ideal. Però en tot això hi put la faranduleria i la vanitat. La multitud hi ve per la fantasmagoria i com és una multitud mediterrània, s'exalta ella mateixa per contacte. La resta de públic és feta de snobs i de *dilettanti*, frescament baixats de llur *sleeping*.

Hom objecta encara que una revolució destruiria tota anàlisi subtil d'estats d'ànima, tota psicologia amable. Però aquesta psicologia, existeix en el teatre contemporani? Per mi, no hi veig més que recerques mòrbides, repetides, i enuig. Cap commoció no mata el que és fort. Molière, Marivaux i Beaumarchais han sortit intactes de la Revolució, mentre Gresset o Piron hi deixen plomes i ales.

Continuament, no veieu, en aquesta perspectiva un renaixement remarcable? Us extasiu davant l'heroi shakespearità, davant les seves impulsions, la seva mobilitat d'humor, la grandesa nadiua de les seves passions, la seva bondat, la seva joia; us embalaliu davant la imatge literària d'un superhome nietszchià; parleu d'heroisme cornelià. Però no veieu que tot això és en el poble aquest que colzegeu sense remarcar-lo, sense comprendre'l, sense poder-lo comprendre?

Aquí és l'heroi jove, violent, fort i apacible, que us esforceu de reconstruir a cops de literatures comparades. El dia en què un artista de geni us el reveli, no en sereu sorpresos: us semblarà haver-lo conegut sempre; avui, ignoreu la seva existència. Aneu a furgar en el passat. Però el teatre que perdurarà, es farà, després la victòria, amb present.

Poesia catalana

ENCARA EL TRAM

a D. Carles

Noia del tram, tens l'esguard en el llibre,
i el full s'irisa

en veure's cobejat.

I el cobrador s'intriga si giraràs el full:
sols per veure't els ulls!

Que les cames se't veuen

i la mitja és ben fina;

i tot el tram ets tu.

Però els ulls no se't veuen.

I la teva mà és clara

que fa rosa el teu cos de tafetà vermell,

i el teu mocadoret ha tornat de bogada.

Però els ulls no els sabem!

I si jo ara baixés?—Mai no et sabria els ulls...

Té, ara, ja he baixat!

ENCARA EL PORT

a Vicente Risco

Els gallarets en el vent de les veles.

Oh, l'avió qui les compta i les plega,

en fer-se fosc:

si el seu vol s'ha menjat l'alè dels gallarets

—ahir els cobricels de les estrelles

glaces—

avui lasses que son

de la gràcia mofeta del llum groc i el llum verd,

senyoria del Port al capvespre vermell;

si la lluna no es veu;

si la barca no es queixa,

ran de l'angle més negre

i la cançó més blanca,

italiana:

Qui somou la coberta i fa dolç l'acordió,

Oh, amo del barco blau?—Un refrec de colors

dels darrers gallarets...

ESGARIP

a Tomàs Garcés

Dia 13. Dimarts.

El sol és post i dansa el rat-pennat...
si la lluna ha sortit d'una rojor estranya,
a dalt dels campanars,
les òlibes fan feina.
I la vella més vella del poble, la novena
d'un unguent malefici.

Llampega i s'ou un tro, en el cel ple d'estrelles:
que en aquesta hora esquerpa algú donava mal.

Les aranyes no dormen si la núvia escombrava
enllà de mitja nit.
I la núvia ha escombrat.

El gat ros ha baixat a la masia en runes.
—I ha tornat, però, cec:

CAR S'HAVIA EMPASSADES DUES CUQUES DE LLUM.

VIBRACIONS

El gra sagnós, de magrana
al teu llavi.
Oh, el mossec de la meva besada!

Quin vent que fa,
quina pluja més fina!
—El tram llampega.

Dins de la nit
alegria en la casa.
Tot és la por.

La pluja rosega el vidre
glaçat...
Quantes molles s'hi deixa!

Cada mot de l'esposa, una rosa
tota balba de flames:
la sardana-cinyell de l'esposa.

Dolça recansa:
l'ànima del Poeta
al teu ventall.

Aquesta flor,
del teu pit al meu llavi,
flor en el llibre.

Què són fets els estels-oronells
despenjats cada dia?
En els ulls de les verges, estels.

J. SALVAT-PAPASSEIT

10-10-920

L'ENCÍS

Visc de la mar enamorat.
Com una amiga dolça i confiada,
es dóna tota a l'abraçada
i al combat.

Mar, jo et voldria meva solament
en comunió de carn i sang,
deixat el verd inútil del pollanc
que s'estarrufa al vent.

I en una set, immensa set de viure
una vida infinita,
en tos dominis jo vindria a escriure
l'estrofa bàrbara, mai dita!

JOAN MÍNGUEZ

ELS LLIBRES

COMPENDI D'EDUCACIO CIVIL, de Ramon Rucabado.—Obra honorada amb premi, i a despeses publicada, de l'Excm. Ajuntament de Sabadell.—Impr. Canals i Vila, Successors. de J. Comas.—Sabadell.

Model d'un gènere escolar i fita d'una època és aquest llibre. Coincideixen en l'autor coneixença del Dret, consciència de dignitat i sentiment viu de la responsabilitat; a estones reacció d'home religiós i cívic adolorit de certes actituds, formes i procediments d'acció coetanis, o volenterós de redimir en la pràctica certes nominacions assats laïques, o plebeament violades.

Llegirem aquest compendi en honorat dissabte. L'endemà, prenent el sol de les vies de la Reforma, ens sentíem insòlitàment concentrats, com si fóssim més prop de la pròpia consciència. L'esperit del llibre es difonia en nosaltres. Portàvem dins nostre el món mortificat i pulcre que l'autor enclou en preceptes, i n'èrem austerament benaurats.

Diumenge fou. Però vingueren altres dies, i aleshores l'orgull de la nostra puixança activa començà a rebel·lar-se. Això, amb altres paraules, també volia dir que la doctrina del llibre era pura. Davant d'alguns punts sobre el caràcter, sobre l'art, sobre espectacles, l'orgull estètic se'ns removia, i l'orgull de viure, i deien: «Anem, no pot ésser. Volem més corda i més amplada de món... La sensibilitat es moriria aviat d'inanició dins d'un hort tancat... Tampoc el meu caràcter no pot ésser un caràcter sencer com el

delimita el preceptista... El meu món exigeix una sensibilitat múltiple... L'acció ens priva d'ésser sempre el mateix i no solament costa de renunciar a la voluptat del desdoblament del caràcter, sinó a la eficàcia d'aquest desdoblament.»

Però la consciència pura concloïa: «Beneïda l'hora i la societat ja tan en harmonia, on aquest Codi d'Educació civil fos complidor, sense que la puixança estètica i el major èxit en la vida de cada individu, en patís disminució. Aquest Compendi d'Educació civil, tan mateix, és el primer codi que posaré a les mans dels meus fills quan l'hora sigui.

LA VEU SUBTIL, de Fidel S. Riu i Dalmau.—Poemes, 1915-1918.—Obrador tipogràfic de Sant Josep Manresa.

Durant els quatre anys de la producció reunida en aquest llibre, es evident que l'egregi bucòlic passà per una fase d'interrogació, de subconsciència del misteri del món, de la qual hom es sent curiosíssim de veure'n la posterior evolució. En Riu hi esdevingué inquiridor fins al turment, dalerós d'esbrinar la psicologia de tot afecte que el mogué, dolçament filosofador dels elements més senzills i quotidians. Una color nova amarà el paisatge i la vila, i en el casal interior una finestra, per ventura mai oberta suara, s'es-

batanava a perspectives noves de la vida.

*Ignor el gust que té una boca casta
quan la còpsa nostre ésser amb son bes.
Es l'esperit ço que besant-la hom tasta,
o la carnal sabor només?*

Aquestes quatre ratlles del llibre d'En Riu solleven pensaments. De fet, si només fos el toc carnal ço que amb el bes es còpsa, el besar fora un pobre contacte. Sí; el batec, l'aurèola, la tebior de l'esperit de qui besem s'ha de còpsar en la cara que hom besa.

I en un altre conflicte, baldament diferent, entre carn i esperit, que ens hem plantejat mentalment, de vegades, ens fan atinar aquests versos. Es parla molt de la carn pecadora, dels pecats carnals, com si sempre la carn fos el reu. Jo preguntaria: Quan en un arborament de passió amorosa l'home traspasa el llindar, és gaires vegades la carn, la culpable? No és més aviat l'oblit de la carn? No és que, temporalment, s'absenta de nosaltres la consciència que som de carn i que ho és l'ésser que ens atira? No fóra més aviat l'esperit en folia, com un element, l'esperit desesmat de la carn que el porta, el culpable?

Hem fugit del tema estricte dels quatre versos d'En Riu. Tot el llibre ens duria a fer un llarg estudi més adequat, si no fos que tenim l'espai limitat. Perquè la seva poesia és de les que porta llevors de pensament a les ales i amb el vol les espargeix en nosaltres.

SECRETS EDUCATIUS.—Llegint en la vida del meu pare. Del doctor *Claudi Bassols, Director de la Revista Mèdica Barcelonesa, Director de la visita de malalties de la Infància del Consultori Príncepsa.*—Amb Nota introductòria de don Joan Llimona.

No tota ciència és garantia d'exactitud: més d'una té obertes finestres a la fantasia; n'hi ha que, en exercitar-les, fàcilment deriven en arts. Sovint el cas viu promou la solució; i una llei d'inspiració no és pas estranya a l'exercici científic.

En el fascicle que tenim davant veiem com un honorat criteri performant en l'experiència, pot arribar a ésser científicament útil. El fascicle del Dr. Bassols és una petita obra mestra de Pedagogia, de consulta eficient per a caps de casa i mestres. Amb un estil familiar, despreocupat de literatura, l'autor ens fa revivre la figura del seu pare, al volt de la taula domèstica; sentim el to bondadós i pacient de la seva veu, i el trepig conscient d'home fidel a tots els amors que s'ha creat, recorrent els carrers, les escales, les estades familiars d'una Barcelona tradicional, i sempre viva. Llibre on la vida s'hi conjuga amb les normes que ja tenen valor de científiques.

ORIENTO. Llibre internacional d'orientació professional i cultural per a la dona. (Publicació del Liceu Dalmau.)—Impr. de la Editorial Catalana.

Llibre petit, breu finestró que obres amples perspectives! El Liceu Dalmau hi ha convocat idees de les senyores i senyoretetes: Leonor Serrano de Xandri, Maria Domènech de Canyellas, Consol Boquet de Décors, M.ª Gràcia Bassa, Josefina Fortuny, Maria Oller, A. Ferreras, Maria Orrit Vda. de Mestre, i altres qui es recaten sota un pseudònim o un simple nom de fonts. Fines o enèrgiques individualitats s'hi mostren, i en alguns principis coincideixen unes amb altres.

En la forma o en el to, en certes delicadeses, en certes reserves, s'hi coneix un daler d'aristocratització, quasi diríem un decantament cap a l'aristocràcia, el qual, sent liberal com en aquest cas, és l'exteriorització del culte d'una Idea inherent a prestigis i venustats simpàtics a tot home de gust, equànim.

El «Liceu Dalmau» fa amb aquest opuscle un reclam regi de la seva Institució, pròdiga del pa del coneixement: tant la qui freturi apendre coses per a guanyar-s'hi la vida, com la qui hi cerqui un pur ornament immarcible del seu esperit, hi trobaran la seva escola. Institució regida d'un delicat talent, en la forma: quan les educandes ho volen, poden rebre les classes individuals o en grups reduïdíssims; per als idiomes, un aparell parlant (el linguofon), estalvia als mestres la repetició enutjosa.

Reclam d'aquesta Institució és el llibre *Oriento*, i és, independentment d'això, pels articles que conté, un interessant devocionari de cultura i

una guia útil per a pendre estat escolar, o per a treure a camí indecises ànimes femenines.

POESIES, de Joaquim Folguera.—Publicacions de LA REVISTA, n.º 38.

En antigues escoles catalanes de poesia, l'amor esdevenia pretext per a l'enginy i el sil·logisme. La galanteria era com la comèdia de l'amor. Avui, segle d'or de la sensibilitat, és dolor inseparable de la carn i del pensament. Per això, un Folguera, ni cantant el paisatge no deixa de ser el pacient d'amor. Com podien ni somniarlo, aquells antics, el paisatge influït dels lírics com En Folguera?

Si; bandolines i llaüts de Provença i d'Itàlia acompanyaren, pel temps, la nostra poesia lírica (si lírica fou). Avui, potser violins i oboès de França o d'Anglaterra. Però sobretot un estat de sensibilitat universal.

Cal fixar-s'hi amb aquest to universal de la nostra poesia davant d'un altre més propiament català. Amb un Guimerà, un Matheu, un Maragall, tenim la sabor i certes puixances pròpiament catalanes, i, de vegades, barcelonines. Amb un Joaquim Folguera (per prestigi que tingui el fet d'ésser escrita en català) tenim sobretot un cas de sensibilitat universal en un moment donat. Ell, malaguanyat, hauria estat cada dia més un orgue afinadíssim d'aquesta sensibilitat, que porta en el fons pòsits religiosos, que transfigura les realitats de la naturalesa i que té el do de la paraula glatidora o divinament indecisa.

CONTRIBUCION AL ESTUDIO DE LA ADMINISTRACION DE BARCELONA POR LOS FRANCÉSSES (1808-1814). Narración crítica basada en documentos inéditos del Archivo del Ayuntamiento (primera parte) de Federico Camp.—Impr. Escuela Salesiana.

Si la paraula escrita pogués acompanyar-se del to o de la fesomia, com la paraula dita, quin no fóra el matis irònic o amargant que posaríem en el mot *administración* sobre aquest llibre? L'ocupació francesa sots els tres mariscals qui foren els agents executius de l'Emperador; i com ell, a hores, ruixà amb regors d'afalac l'amor de la llengua i del dret catalans per a més ablanir les entranyes de la pubilla Barcelona, són documents inoblidables per a la història no solament de les passions imperials de protecció sinó per a la del renaixement catalanista.

En Camp, arran del seu llibre, s'excusava entre literats de l'aridesa de la matèria. No; àrida no ho serà mai, una obra que fa pensar, com és aquesta. I, altrament, elements dramàtics, parcel·les d'ambient: els deportaments, els Ajuntaments titllats d'afrancesament, el seny de la memorable Junta de Comerç, el Proteccionisme i el Lliurecanvisme en conflicte, les tribulacions de l'escassetat de queviures, l'argenteria malbaratada, i fins les imatges del noble metall i els vasos sagrats fosos dins el gresol de l'ocupador, hi llambreguen sufi-

cientment per a difondre moviment i color pel llibre, i promoure afectes.

En Camp té l'estil d'historiador i és un comentador breu i ponderat. Una seva obra anterior: *Psicología de Napoleón. Generalidades*, encara ampliada amb recerques ulteriors, serà publicada en francès, aviat, en la commemoració del centenari de la mort de Napoleó. *La dominació napoleònica a Figueras* mereixeria una no menor deferència de part dels figuerencs. Es dels autors que voldríem llegir en català més sovint; d'ell ja no sospitariem que ens fes aquest natural compliment per a reblanir-nos, com en el cas del geni escortat d'aigües.

LLEGENDARI CATALA, triat per Carles Riba Bracons.—Editorial catalana (Biblioteca Catalana).

Les qualitats que lo llegendari és apte a emmotllar, en poesia, es recullen en aquest llibre com en breu antologia del gènere. De l'aroma romàntica de la cavallerosa *Complanta d'En Guillem*, tan ben fosa, fins a *El poema del senclar*, fortament humà en la intenció, com un cant escadusser del romanç del Guinard medieval, però amb més sensibilitat moderna en la descripció i més agilitat en l'al·legoria; i de l'energia en l'expressió que farà època, d'un Guimerà o d'un Anicet Pagès de Puig, o les notables assimilacions populars d'un Verdager o d'un Ruyra, al nou accent humà somovedor d'un Maragall, des de l'alba renaixentista als més moderns, i entremig alguns anònims anteriors, aquest llibre, per veu dels nostres poetes, pobla l'escenari de la Catalunya natural d'un seguici d'éssers de sang nostra per la història i per la virtut de la imaginació dels nostres. Fa desitjar un segon volum on peces com *La Belenguera* d'En Joan Alcover, o aquella poesia de la *dona qui canta en la nit*, d'En Lòpez-Picó, no hi manquessin.

J. LL.

CAL ESMENTAR

El primer volum de l'*Antologia americana*, que publica la casa Pueyo sota la direcció d'Albert Chiraldo.

—El plan complet de les activitats que es proposa desenrotllar la *Casa d'art Italiana*, de Roma, sota la direcció d'E. Prampolini i E. M. Regchi. Entre les lectures de poetes contemporanis figura una vetllada dedicada als poetes catalans.

—El llibre sobre la proletarització dels treballadors intel·lectuals, publicat a Munic per B. Rauecker.

—L'estudi de Mr. Henrik Chamard sobre els Orígens de la Poesia francesa del renaixement (E. de Bocard, editor, París).

—La utilitat científica del llibre *La Psychologie Française contemporaine*, del professor Jordi Dwelshauvers (Fèlix Alcan, París, 1920), que conté les conferències que aquest professor va donar al Seminari de Filosofia durant l'any passat i de les quals parlà extensament LA REVISTA.

LES ARTS PLÀSTIQUES

L'EXPOSICIO D'ART FRANCES DE CAN DALMAU.

I

Art *d'avant-garde*—diuen els magnífics catàlegs d'aquesta important Exposició.—No sabem, però, fins a on el puntillisme pot situar-se a les avançades. Potser com els batallons disciplinaris són situats al lloc considerat d'honor, al lloc de més perill de la línia de foc? En tot cas, el puntillisme ha rebut les bales de l'enemic i ara és ja un cadàver putrefacte.

Altres sistemes han caigut en les línies de perill i altres i altres cauran, potser tots els sistemes restaran estenallats i solament restara la valor personal on n'hi hagi. De totes maneres, és preferible una mort heroica en les avançades a una mort covarda produïda pel reuma o l'atròfia mental, en l'amagatall del desertor.

El cubisme és, com a sistema, un altre cadàver; tota l'entranya estructuralista del cubisme és bona cosa considerada com un desig geomètric; però el cubisme no ha estat res més que un desig hipertrofiat d'estructura. I les arts plàstiques d'imitació tenen una tradició de fidel realisme, des de les obres conegudes del període magdalenià fins a les obres dels mestres impressionistes. El cubisme ha pre-

tès arquitecturitzar la realitat, però no traduint-la en ritmes de línies i arabescos purament geomètrics; com els dibuixos ornamentals de totes les edats, ni arquitecturitzar-la com els egipcis, assiris, grecs, etc. elevant-la a un ritme superior sense despendre's de les formes eternes dels objectes, sinó que ha volgut fer geometria pura dels objectes, i així amb aquest propòsit irrealitzable el cubisme ha mort en néixer; no és ni la geometria pura tan formidablement plasmada pels alarbs, ni l'objectivisme dels egipcis o dels grecs.

I és que la primera condició que ha de tenir la pintura o l'escultura representativa és la claredat i la fidelitat objectives; claredat i fidelitat tan poc fotogràfica com calgui, però claredat i fidelitat a la fi. Teoritzadors diran que el cubisme té com a condició primera aquesta fidelitat; però creiem que la fidelitat del cubisme és cerebral i, per tant, impasmable. Malgrat tot, cal dir que les antenes de l'estació radiotelegràfica de la nostra sensibilitat són prou altes i despertes per a copsar tot el que d'interessant—paraula que segons Baroja serveix per a tot—hi ha en les obres dels cubistes de talent; però creiem que la teoria cubista encongeix totes les valors personals, úniques que en art fan cotitzables totes les altres virtuts. Per

això el fauisme és per a nosaltres més important que el cubisme, perquè no eixuga lo personal en el mateix doll viu, sinó que ben altrament excita aquesta virtut fins a fer-ne un vici. Per això Matisse, amb la seva pintura d'emoció prehistòrica, se'ns emporta; i aquesta figura expressionista que exposa restarà viva en la nostra imaginació, com resten presents els bisons descoberts, per Santuola, el cap de la Vaca Hahor, o alguns retrats dels grans mestres. I la color d'aquest Matisse, com canta, i quina sensació de llum aurífica!

I aquesta simplicitat difícil aquí copçada sense dificultat pels fumistes,

R. B.

CAL ESMENTAR

Uns articles d'En Joan Sacs, a *La Publicidad*, versant sobre urbanització. Clamem amb ell contra l'horrible immoble de grans dimensions que hi ha el projecte d'alçar en l'encreuament de la Diagonal i el Passeig de Gràcia, dit monument a En Pi i Margall, i perquè en son lloc, i a la memòria del gran català, s'alci l'arquitectura d'uns magnífics brolladors.

LES REVISTES

LA DAVALLADA D'ALGUNS INTEL·LECTUALS.

Reproduïm quatre articles de clara exposició i punyent convicció amb que el nostre company A. Rovira i Virgili ha comentat aquest tema:

«ELS AVANÇATS QUE RECULEN

El nostre benvolgut amic i antic company En Marius Aguilar ha publicat en un col·lega local un article on reedita la seva acusació contra els intel·lectuals catalanistes, als quals presenta com a conservadors. D'aquesta suposada actitud en treu deduccions essencialment desfavorables per a la causa de Catalunya. I baixant en el seu catalanisme adoptiu un graó després de l'altre, En Marius Aguilar arriba a la afirmació que l'Estat espanyol d'avui i la seva «élite» són superiors, respectivament, a Catalunya i a la «élite» catalana.

Tan convençut està el nostre amic de la veritat de les seves acusacions i de les seves deduccions, que demana

que surti algú a recollir-les. Prenent les seves paraules, no pas per un rept, sinó per una invitació cortesa, nosaltres no tenim cap inconvenient a recollir-les en aquestes planes. Serà una polèmica més de les que sostenim d'un quant temps ençà amb el brillant escriptor.

El tema de discussió és vastíssim. Nosaltres el tractarem en debat contradictori perquè ens dona l'ocasió de plantejar problemes i de definir actituds, enterbolits ara per la polsaguera que alcen les ventades de passió i els remolins ideològics de l'hora actual. Ja sabem per endavant que no convencerem el nostre contradictori. En el millor cas, potser el farem dubtar una mica de la veritat de les seves afirmacions, que a ell li semblen fàcilment demostrables, invencibles i gairebé indiscutibles.

La intel·lectualitat catalana, i especialment la de l'antiga Esquerra, s'ha tornat conservadora? Així ho diu En

Marius Aguilar. Però la primera cosa que cal és que determini quin sentit dona al mot «conservador». Ens temem molt que ell doni al mot la interpretació mateixa que li donen els extremistes. Segons aquests, és conservador tot aquell que no accepta íntegrament llurs procediments i llurs idees. Dins el vocabulari dels bolxevistes, té un gros relleu el mot «contra-revolucionari». I donen a aquest concepte una tan enorme extensió, que en llur pensament agafa des dels absolutistes fins als socialistes revolucionaris russos. És una xocant paradoxa aquesta d'aplicar a uns homes que es diuen «socialistes revolucionaris» el mot «contra-revolucionaris».

Si ésser conservador, a Catalunya o a França, vol significar simplement que no s'accepta l'ideari i els mètodes del bolxevisme rus o del sindicalisme violent, nosaltres som conservadors. Però en aquest cas no ens hi hem tornat. Ho hem estat sempre. Diem més: En Marius Aguilar, i En Francesc Layret, i En Marcellí Domingo, havien estat fins ara conservadors. Si hi ha hagut canvi, que nosaltres creiem

que sí, són ells els que han canviat, no pas nosaltres.

Però si ésser conservador vol dir ésser partidari del règim social present, nosaltres no hem estat, ni som, ni probablement serem mai conservadors. Seguim aspirant a una transformació profunda de la societat humana, que doni a la llibertat dels homes el fonament sòlid i eficaç de la llibertat econòmica.

Avui els bolxevistes i els bolxevitzants volen ésser més avançats que ningú. Avançats, en quin terreny? No serà pas en el terreny polític, en el qual han passat de la defensa de la democràcia a la defensa de la dictadura. Nosaltres ens havíem cregut que l'avenç polític i social no consistia a posar les armes d'opressió i de tirania en mans dels que, per una mena de dret diví, es titulen representants de la classe obrera. Hem abominat sempre dels procediments opressius i inquisitorials, no pas perquè els usessin els homes o els partits de dreta, sinó per creure'ls intrínsecament abominables. Ara està donant-se el cas que aquells que pretenen ésser més avançats que ningú i llancen damunt els que són més conseqüents que ells el dictat despectiu de «conservadors», Justifiquen o excusen en els dictadors vermells aquelles mateixes violències i aquells mateixos procediments que havien execrat quan els empraven els dictadors blancs. Les fetes dels bolxevistes de Rússia, com les dels bolxevistes d'Hongria, pertanyen al mateix gènere que aquelles fetes de sang i de dol amb què les velles tiranies han tacat les planes de la història humana.

Heu-vos aquí uns intel·lectuals que, qualsevulla que sien llurs protestes verbalistes, accepten la dissolució a mà armada de les Assemblees elegides lliurement pel poble; la supressió de la premsa adversària; l'exili, l'emprisonament o l'execució dels que no renunciaven absolutament a tota campanya contra un règim creat per un cop d'Estat; la destrucció de tota llibertat política i el terrorisme. En l'ordre econòmic, aqueixos intel·lectuals accepten la supressió del dret de vaga, amb la declaració de facciosos contra els vaguistes; l'establiment de llarguíssimes jornades de treball; el nomenament de comissaris de fàbrica amb dret de vida i de mort damunt els treballadors; el trasllat dels obrers d'una localitat a una altra sense llur consentiment; l'atribució d'un ofici determinat a cada obrer, per damunt de la seva voluntat i de les seves inclinacions... Coses, totes aquestes, que veiem a la Rússia soviètica.

I els mateixos intel·lectuals que accepten totes aquestes coses, i que passen, el cap ajupit i els ulls closos, per sota les vint-i-una condicions de Moscou, encara acusen els altres de «conservadors». Es creuen més lluny que ningú, i no s'adonen de llur lamentable davallada.

* *

Aquesta explosió cordial nostra ens serveix de pròleg a una sèrie d'articles, Escrit aquest pròleg amb una certa impetuositat, procurarem, en els articles successius, donar un to completament serè a les nostres paraules.

Nosaltres trobem una noble virtut en la serenor de les paraules llançades damunt el tèrbol tumult.

AGILITAT I ACROBATISME

Ens semblaria cosa pueril una polèmica sobre el tema de si els intel·lectuals castellans d'avui són, espiritualment, superiors o inferiors als intel·lectuals catalans. Al capdavall, tot depèn del criteri que s'adopti per a amidar l'alçada respectiva. Si adoptéssim el criteri segons el qual l'excel·lència dels intel·lectuals està en raó directa de llurs simpaties pel bolxevisme rus, hauríem de reconèixer una superior vàlua a la intel·lectualitat madrilenya.

Però aquest procediment demostratiu no té cap fonament lògic. La primera cosa que cal demostrar és la veritat d'aqueix criteri. Amb un criteri contrari arribaríem amb la mateixa facilitat a la contrària conclusió. Tot aquest joc de demostracions és, repetim-ho, cosa pueril. Ens recorda aquell altre joc de demostracions i refutacions de certs llibres de text i els ingenus sil·logismes de la lògica escolàstica.

No negarem que la intel·lectualitat catalana ha mostrat una més forta resistència que la castellana a l'acceptació de les idees i dels fets bolxevistes. L'estudi d'aquest fenomen és una cosa molt més complexa del que molts s'imaginin. Explicar la divergència actual dels corrents ideològics en les dues intel·lectualitats per l'oposició dels moderats i els radicals, dels revolucionaris, constitueix un recurs d'una immensa pobresa psicològica.

Dins la intel·lectualitat catalana, com dins totes les intel·lectualitats del món, hi ha, socialment, conservadors i renovelladors. En els intel·lectuals catalans de la primera categoria, la repulsió envers el sovièticisme pot tenir per causa, o per concausa, llur posició favorable al règim social present. Però tenim la plena seguretat que no és aquest el cas dels intel·lectuals de l'antiga Esquerra. Hi ha en els homes de Catalunya, intel·lectuals o polítics, un sentit de ponderació que els fa hostils als extremismes. És aquell sentit de la mesura que tant ha enaltit un dels nostres actuals bolxevitzants. Adhuc a desgrat del seu creador literari, Teresa, la Ben Plantada, no acceptarà mai les vint-i-una condicions de Moscou.

Ni la ponderació, ni la mesura, ni el Seny, patró nostre, representen un caient conservador. Hi ha molts conservadors que no són ponderats, ni mesurats, ni assenyats. Tampoc hem de confondre aqueixes qualitats racionalment catalanesques amb el vulgar eclecticisme.

El bolxevisme i les seves imitacions o adaptacions són pregonament incompatibles amb l'ànima catalana. Catalunya és un poble de tradició democràtica. Els esclats revolucionaris de la nostra història antiga i moderna presenten tots un caràcter democràtic acusat. El sindicalisme català, en allò que té d'essencial, es diferencia profundament del bolxevisme. Tal com el sindicalista Dumoulin digué a França, podem dir que si en dies de revolució obrera haguessin aparegut aquí un Lenin i un Trotski, haurien perdut la testa abans de vuit dies.

* *

El caràcter ètnic castellà té majors afinitats russes, diguem-ho així, com té majors afinitats germàniques. Nosaltres som avui antibolxevistes en la post-guerra per la mateixa raó que hem estat francòfils en la guerra.

Però la causa principal de l'actitud bolxevitzant de nombrosos intel·lectuals castellans no la veiem en aqueixa relativa afinitat ètnica, sinó en la volubilitat ideològica que caracteritza, en general, la intel·lectualitat castellana. Els intel·lectuals castellans, individualment i col·lectiva, canvien de postura cada temporada. Algú dirà que això és agilitat. Nosaltres explicarem que no hi ha ningú més àgil que els acròbates. L'acrobatisme intel·lectual no és cap excel·lència.

Els salts mortals d'Azorín, des de l'anarquia al ciervisme, i des d'aquest al pseudo-bolxevisme d'Ateneu, no ens semblen cap senyal de superioritat espiritual. Tota la glòria que l'acrobatisme ideològic pugui donar, nosaltres el cedim a qualsevol preu. Mai no confondrem la funció de la intel·lectualitat amb les funcions de circ eqüestre.

L'ESPERIT I LA MÀNEGA

L'actitud de complaença o de nombrosos intel·lectuals i escriptors castellans enfront les idees i els procediments bolxevistes i davant el fet de la Rússia soviètica, no és verament en molts casos una manifestació d'esperit ample. Allò que en ells és ample no és pas l'esperit: és simplement la mànega. És cosa massa freqüent en el grups intel·lectuals i literaris del món la carència del sentit de la responsabilitat. Intel·lectuals i escriptors hi ha que, sentint-se deslligats de la societat humana tal com és avui, estan tota hora disposats a acollir amb simpatia les revolucions i les idees revolucionàries, i àdhuc les pertorbacions i les actituds pertorbadores.

Nombrosos intel·lectuals i literats guaiten els esdeveniments del món amb la psicologia de l'home que no té res per perdre. La possibilitat d'una enfonsada social, no els preocupa. I com que el fer un mig-riure als extremismes és una cosa que sempre ha escaigut als qui tenen de l'intel·lectualisme i de la literatura un concepte bohèmic, adopten una posició de simpatia als extremismes socials per una mena de sentiment de vanitat i d'exhibició.

En molts d'homes d'ofici intel·lectual existeix un sentiment (declarat en els uns, secret en els altres, però sempre pregon) de ressentiment contra la societat d'avui. Confessem que sovint aquest ressentiment està justificat. Les classes dirigents, en general, no fan justícia, ni tan sols aquella elemental justícia vinculada en el dret de la vida digna, als homes d'intel·ligència. Però l'actitud d'aquells intel·lectuals que es fan demagogs, extremistes o bolxevitzants per venjança, ens sembla una actitud espiritualment baixíssima. Quan el ressort de la dignitat humana no està relaxat en aqueixos homes, ha de reaccionar per força contra l'instint de venjança, que és un instint primitiu i degradant.

* *

Aquests mòbils que acabem d'assenyalar a la posició d'alguns homes d'ofici intel·lectuals, actuen molt més damunt la selecció castellana que damunt la selecció catalana. La nostra selecció ha trobat en el seny de la raça un noble aturador a la fúria passional d'aquest temps. I el sentit de responsabilitat l'ha privada d'adoptar actituds sortides d'una roïna psicologia.

Diguem-ho ben alt, sense donar-nos-en vergonya, ans bé, declarant-ho amb orgull, que el nostre nacionalisme ha contribuït poderosament a fixar la posició de la gran majoria dels nostres intel·lectuals i escriptors. Aqueix sentiment de responsabilitat, que és una de les més sòlides columnes del ver ordre social, nosaltres, els catalans, el posseïm vivíssimament. I és que sentim, no ja la vaga responsabilitat de l'individu davant la societat o davant la humanitat, sinó la responsabilitat davant la pàtria nostra—davant Catalunya, de la qual som part i que a son torn és part essencial de la nostra pròpia ànima.

El sentit de responsabilitat davant la pàtria pròpia no el posseeixen els intel·lectuals castellans. Potser podríem fer algunes excepcions individuals; però serien ben escasses. La intel·lectualitat castellana es troba amb la realitat biològica i política de la seva nació plenament consagrada. En aquest aspecte no han de témer res ni han de reivindicar res. Al contrari, Catalunya es troba en un moment decisiu de la seva evolució nacional. Com a nació no està encara feta del tot. Li manca la necessària intensificació de la consciència patriòtica. I li manca, demés, l'Estat propi, l'instrument polític que ha de servir al descabdellament del seu esperit dins la humanitat i dins la història. Això és causa que els catalans no puguin permetre's el luxe d'allò que podríem dir-ne «calaverades», ideològiques o nihilistes.

Nosaltres, catalans, tenim tots per perdre. Tenim per perdre aquesta obra a mig fer de la nostra renaixença nacional. Tenim per perdre els tresors espirituals continguts en l'existència de la nostra nació diferenciada i viva. I aquestes valors, superiors a l'instant històric i a les passions de classe, no podem destruir-les en una aventura exòtica, les condicions de la qual repugnen essencialment el nostre esperit.

AIGÜES DE RIUADA

Entre els vers conservadors socials i l'extrema esquerra socialista o sindicalista, s'estén una amplíssima zona, els ocupants de la qual no poden ésser, amb justícia, titllats de conservadors. Dins aquesta zona hi ha elements de centre i d'esquerra, disposats tots a entrar pel camí del reformisme social. Devés el tombant del segle, els corrents polítics, en els pobles capdavaners del món, anaven cap a l'al·liança de l'esquerra dita burgesa i dels elements obrers relativament moderats. La tàctica francesa del famós «Bloc» responia a aquesta orientació. I era Jean Jaurès la més alta figura entre els directors obreristes que preconitzaven aquesta tàctica.

La influència germànica, amb els

seus doctrinarismes, s'imposà en el Congrés Internacional Socialista d'Amsterdam a la tàctica coal·licionista de Jaurès i els seus amics. I cal remarcar que és també la influència germànica la que actua preponderantment, pel que fa a les doctrines, damunt els homes de la Rússia soviètica. Lenin és teòricament un marxista absolut. La seva principal preocupació consisteix a voler demostrar que està d'acord amb Karl Marx. Així ha pogut escriure irònicament Gustave Hervé que Lenin ve a ésser, com a teoricista, un interpretador de «L'Evangeli segons Sant Karl Marx».

La victòria obtinguda dins el socialisme internacional pel germanisme sobre el llatínisme, per Bebel sobre Jaurès, l'al·liança de l'esquerra burgesa amb en l'evolució de la lluita social europea. L'al·liança de la esquerra burgesa amb les classes obreres hauria permès a les forces coal·ligades l'arribar a la sòlida possessió del poder. I del poder estant hauria estat possible realitzar un programa mínim, pràcticament amplíssim, que hauria fet més per la causa de la transformació social que totes les convulsions violentes dels darrers temps. Pràcticament, l'extremisme és retardatari.

Contra aquesta tàctica s'ha alçat, cada dia més fort, l'obstacle extremista. Trencats els lligams que unien l'esquerra burgesa a la classe obrera, en aquella s'ha produït una reacció conservadora, mentre que en aquesta hem vist el progressiu rellicament cap als extremismes. El mot revolucionari, dins la terminologia obrerista, s'ha fet sinònim de convulsioniari. El sotrac econòmic i psicològic portat per la gran guerra ha accentuat la concepció catastròfica de la transformació social.

La més noble missió de la intel·lectualitat avançada és la de combatre la malaltissa tendència als extremismes antiliberals. Hom comprèn que la massa es deixi arrossegar per la riuada violenta, en les aigües tèrboles de la qual totes les passions humanes udolen. L'home d'ofici intel·lectual no té el dret d'abandonar-se al corrent impetuós que va dirigit, no pas per la raó, ans bé pels instints primaris de l'ànima humana. Nosaltres servem fidelment les doctrines i l'exemple dels grans homes qui més han contribuït a la formació del nostre pensament i del nostre caràcter. Contra la follia d'avui veiem dreçar-se la figura d'En Pi i Margall, qui mesos abans de la seva mort escrivia a «Nuevo Régimen» una sèrie d'articles sota l'epígraf genèric de «Reflexiones». En els dits articles, l'immortal català combatia precisament les teories que constitueixen la resistència de la intel·lectualitat catalanista. I veiem dreçar-se també, ensagnada, la figura de Jean Jaurès, tota la obra i tot l'apostolat del qual contradiuen en els seus fonaments mateixos la teoria bàsica de la dictadura del proletari.

* *

La intel·lectualitat castellana, que no es recolza en l'existència d'un problema nacionalista, ha oposat una menys forta resistència que la intel·lectualitat catalana als nous corrents bolxevit-

zants. Però àdhuc aquesta actitud resulta contradictòria. Els millors intel·lectuals castellans, com Ortega Gasset, es mostren incoherents. L'orientació de «El Sol» en matèria social, per exemple, és completament desconcertant. Tot i això, ens cal fer remarcar que un sector de la intel·lectualitat castellana avançada és antibolxevista, especialment en el terreny doctrinal. Podem assenyalar com a notoriament antibolxevistes Ramir de Maeztu, Salvador de Madariaga, Miguel de Unamuno i Robert Castrovido. Ens atreviríem a dir que els intel·lectuals castellans de tendència bolxevista són gairebé tots de segona i tercera fila.

Per a nosaltres, el dany major dels corrents extremistes haurà estat el destruir el poderosíssim instrument de transformació social representat per l'al·liança de l'esquerra burgesa amb la classe obrera. Aquesta al·liança hauria pogut canviar el sistema social per les vies democràtiques. La història dirà que el predomini de la tendència dictatorial en el primer terç del segle xx ha endarrerit de mitja centúria la vera transformació de la societat humana.

Posem ací final a la nostra resposta a l'acusació llançada per En Marius Aguilar contra la intel·lectualitat catalana. Aquesta no és conservadora. No ho és ni el seu sector dretista. El sentiment de la llibertat i de la dignitat—psicològicament idèntics—fixen, en general, la seva posició. Som antibolxevistes, en quant el bolxevisme nega els més essencials drets humans i amenaça la civilització, que és la flor de l'esperit badada entre les misèries i les dolors de les generacions humanes.

A. ROVIRA I VIRGILI.

PER LA CORDIALITAT INTEL·LECTUAL D'EUROPA.

Confirmant la generosa iniciativa dels homes d'esperit més pur, que mentre s'abrandava la guerra proclamaven la unitat rectora superior de la intel·ligència per damunt de la baralla, un estol de professors d'Oxford ha fet públic un document en el qual afirma aquell mateix principi de racional sobirania.

CAL ESMENTAR

En el n.º 4 de la *Revue de Genève*, les reflexions de F. W. Forster sobre l'estat actual del món.

—L'anunciada sortida de la nova revista de literatura i d'art *La Vie Nouvelle*, editada per la casa Stavrinós, del Caire.

—Que no sempre l'enginyer espiritual revela comprensió. Exemple els números de *Le Crapouillot* parlant del Saló de Tardor de París.

—El número de setembre de la revista francesa *Les Tablettes*, en el qual, sota el títol *Quelques pensées sur la poésie Catalane*, Mme. Andrée Bruguière de Gorgot comenta amb elogiosa cordialitat la inspiració de J. M. Lòpez-Picó i de Marià Manent.